

Tit Makcije Plaut

Škrtac

(Aulularia)

preveo
Koloman Rac

SADRŽAJ

PROLOG	5
PRVI ČIN	7
DRUGI ČIN	11
TREĆI ČIN	34
ČETVRTI ČIN	44
RJEČNIK	64

Osobe:

KUĆNI BOG

EUKLION,¹ gospodar

FEDRA, kći njegova

STAFILA, stara sluškinja, kćerina dadilja

MEGADOR, Euklionov susjed

EUNOMIJA, njegova sestra

LIKONID, Eunomijin sin

STROBIL, sluga u Megadorovoj kući

ANTRAKS

kuhari

KONGRION

PITODIK, sluga

1 Prema običaju Plautova kazališnog razdoblja mnoga su imena osoba u rimskim igrokazima bila grčka, a najčešće su nešto i značila. Tako je i ovdje - Euklion = Škrtac, Skupac (kako ga na jednom mjestu naziva i Rac), Skup, kao u našeg Držića. - Tako bi Stafila, mogla biti Grozdana, ili Vinka... itd. Rac u "Škrču" na sreću nije prevodio imena junaka. (Nap. Vladimir Gerić)

ARGUMENT² 1.

Euklion, škrti starac, nađe, sav u čudu, u svom domu, zakopan, ćup zlata! Strahujući za to blago, smjesta ga je sakrio u neku rupu, pod zid. Negdje u to vrijeme, mladi je Likonid obljubio mu kćer. A onda stari Megador, na sestrin podstrek da se ženi, zaprosi u našeg starog škrtca ruku kćeri njegove. Škrtac mu kćer obeća, no ustrašen za zlato uzme ćup, odnese ga u šumu i zakopa. Ali rob mladića od kog jedna djevojka zatrudnje, starca uvreba i ukrade mu skriven ćup. A mladić namoli svog ujca, Megadora, da mu prepusti već isprošenu curu, koju ljubi. Stari se Euklion opet dočepa svog ćupa, pa mladiću rado dade kćer za ženu, veseo što opet ima svoje zlato.

ARGUMENT 2.

A sada počnimo: Euklion, stari skupac, nađe U kući ćup zlata, pa ga, s čudom, brižno sakri. Likonid mladi, u to vrijeme, obljubi mu kćer. Uto susjed, starčić Megador, na sestrin podstrek, Lakomisleno isprosi tu curu u oca, bez opreme. A Euklion, bojeć se za zlato, sakri ćup u gaj. Rob Likonidov ga vidje pritom, pa ćup ukrade I odnese. No Likonid ispravi taj čin i vrati starcu ćup, A veseli Euklion da mu kćer, a s njom i dijete.

² **Argument** = sadržaj. ("U dvije riječi čujte argument od komedije..." - Prolog u Držićevu Dundu Maruju.) - Drugi je argument - akrostih: prva slova stihova daju izvorno ime komedije - AULU-LARIA. (Nap. V. G.)

PROLOG

Dvije kuće u Ateni, jedna do druge, Euklionova i Megadorova.
Iz Euklionove kuće izlazi Kućni bog.

KUĆNI BOG

Da ne pitate tko sam, čujte, ukratko.
Ja sam vam kućni bog u onoj kući, toj
iz koje, vidjeli ste, iziđoh. Taj dom
već godinama čuvam ocu, djedu čak,
tog čovjeka što sada u njoj prebiva.
A njegov djed mi, zaklevši me, potajno,
povjeri blago, zlato. Ispod ognjišta
ga zakopa, uz molbu da ga pričuvam.
I umre, a po ćudi bješe tako škrt
da sinu svom to nije nikad odao.
i radije ga ostavi sirotinjom
no da to blago oda sinu rođenom.
A ostavi mu samo kus oranice,
da o njoj živi, bijedno i mukotržno.
Kad taj što povjeri mi blago preminu,
promatrao sam hoće li me njegov sin
bar mrvu više štovati neg otac mu.
Al on je kudikamo manje mario
i za mene i svaku meni dužnu čast.
A ja mu vratih istim. Umre tad i on.
A za njim osta sin što i sad živi tu,
po ćudi jednak ocu, pa i djedu svom.
On ima kćer, jedinicu, što svaki dan
iskazuje mi počast vinom, tamjanom
i cvjetnim vijencem. Njoj za ljubav dao sam
da otac njen, Euklion, nađe blago to,
da lakše, ako bude htio, uda kćer.
Nju obljudi velikaš jedan, zgotan, mlad.
On znade tko je ona koju obljudi,
al ona njega ne zna, ko ni otac njen.
Učinit ću još danas da je susjed naš,
staračac jedan, zaprosi. A potom to
da njom se lakše ženi krivac grijeha tog.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

Mladiću onom što je, noću, oskvrnu,
za Cererine slave, taj je starac rod.
No moj vam starac, kao uvijek, galami
i tjera nanu da mu tajnu ne sazna.
Sad gleda da l' mu zlato netko ne ote.

Odlazi. Utrči Stafila, a za njom Euklion.

PRVI ČIN

Euklion, Stafila

EUKLION

Ma nosi se odavde, kad ti kažem, van,
ti, gnusno, jastrebooko uhađalo!

STAFILA

Zašto me, jadnu, tučeš?

EUKLION

Da te ojadim
te jedna jedno živiš, prema zasluži!

STAFILA

I zašto me sad iz kuće naguravaš?

EUKLION

Ja tebi da se pravdam, leglo batina?!
Hajd, makni se od vrata! Bježi onamo!
Gle, kako ide! Znaš li što ću s tobom, ha?
Ma ako sada zgrabim badalj ili štap,
uskorit ću taj kornjačin tvoj spori hod!

STAFILA, gundža

Uh, bolje da su bogovi na vješala
me odvukli, no da sam tebi ovdje rob!

EUKLION

I kako samo podlo gundča, prokleta!
Iskopat ću ti, oči, huljo, bogami,
da za mnom ne uhodariš svud po kući!
Otiđi! Dalje, dalje!

STAFILA

Još?

EUKLION

Stoj, stani sad,
stoj tu! I makneš li se s ovog mjesta, znaš,
za pedalj, il za palac, il se ogledaš,
dok ja ti sam to ne kažem, života mi,
naučit ću te, vjeruj, smjesta što je red!
Vraća se u kuću i gundča sam za sebe.
Ja gore babe u životu vidio
ni sreo nisam! Mene pred njom hvata strah.
Iz potaje će me odjednom zateći
i ući u trag mojem zlatu skrivenom!
Ta mrha ima oči i na zatiljku!
Sad idem pogledati je li zlato još
gdje sam ga skrio, sto mi muka zadaje.

Uđe u kuću.

STAFILA, sama

Ne mogu odgonetnuti što mojega
gospodina toliko muči, sluđuje!
Ovako me i deset puta na dan zna
iz ove kuće, jadnicu, izgurati!
Ma ne znam koji bijes je ovom čovjeku,
pa cijele noći bdi, a obdan u kući
po cijele dane sjedi kao neki hrom
postolar! Meni, mislim, nema druge do
da omču stavim o vrat, pa se objesim,
pretvoriv se u jednu dugu slovčicu.³

³ Slovo I. (Nap. V.G.)

Tit Makcije Plaut: Škrtac

Euklion izlazi iz kuće.

EUKLION, za sebe

Tek sada mogu mirne duše iz kuće,
kad vidjeh da je unutra sve na mjestu.

Stafili:

Sad možeš opet u kuću. I pazi!

STAFILA

Što?

Da pazim? Da nam kuću ne ukradu? To?
Pa ovdje neće ništa naći čak ni tat -
vaš dom je prazan, samo paučine pun!

EUKLION

Da, vještice! Da rad tebe me Jupiter
ne bi pretvorio u kralja Filipa,
il Darija! Čuvaj i paučinu, da!
Siromah sam, ne tajim, trpim, podnosim
što bog da! Hajd unutra i zaključaj se!
Vraćam se brzo! Nikog stranog ne puštaj
unutra! Netko može moliti za žar -
utrne vatru, pa ga nitko neće tu
ni tražiti! A nađem li je, trnut ćeš
ti sama! Traže l' vode, reci: "Nemam je!"
Za sjekiru, za stupu, tučak i za nož
(njih susjedstvo i treba i posuđuje)
ti reci - tatovi su sve to pokrali.
Dok mene nema, ne dam da se u moj dom
tko bilo pušta! Uistinu! Slušaj me:
da sama Sreća dođe, i nju otjeraj!

STAFILA

E, ona ti se, mislim, neće unići,
ma kako blizu, još ne uđe u naš dom!

EUKLION

Umukni, uđi!

STAFILA

Šutim, idem.

EUKLION

Vrata pak
zasuni s oba zasuna! Za tren sam tu!
Stafila ulazi u kuću.
Boli me duša⁴ što sad moram iz kuće,
pa preko srca, bogme, idem, ali znam
što činim. Glavar našeg mjesta oglasi
da puku želi srebro, novac, dijeliti.
A ne budnem li i ja na toj djelidbi,
posumnjat će se da je moj dom zlata pun!
Jer nitko neće vjerovati da bi se
siromah odrekao kojeg novčića.
A sad, dok tajim svoje blago skriveno,
svi misle da sam ubog, pa me susreću
uz pozdrave, ljubaznije no ikada.
Zastajkuju i čak mi ruku pružaju
i pitaju za zdravlje, što je, kako je,
što smjeram. No, sad idem kud sam
a onda ću se brzo doma vratiti.

Odlazi. Ulaze Megador i Eunomija.

⁴ **Horijamb**-na početku inače jambskog stiha, dakle naglašeni-nenaglašeni-nenaglašeni-naglašeni slog, \ U I U \, što je i u ono vrijeme bilo i dopušteno i korišteno. Ja sam takve sklopove često upotrebljavao i n a m j e r n o , da se izbjegne moguća mehanička jednoličnost u govoru. (Nap. V. G.)

DRUGI ČIN

Eunomija, Megador

EUNOMIJA

Da, voljela bih, brate, da znaš, da sve to
po duši i u tvoju korist govorim,
baš ko što rođenoj se sestri pristoji,
prem znam da svijet nas žene često prezire
(no često s pravom drže da smo brbljuše,
pa danas govore da vjekovima još
se nije našla žena što zna šutjeti!),
al mi o jednom, brate, ipak razmisli:
ti meni, a ja tebi, najbliži smo rod
i red je da se uzajamno, ti i ja,
opominjemo, svjetujemo, gdje god nam to koristi,
pa od straha ne tajimo i ne krijmo baš ništa,
već podjednako kazujemo, ti meni, a ja tebi!
I sada nasamo te amo napolje dovedoh,
da ovdje se o tvojoj sreći porazgovorimo.

MEGADOR

Rukujmo se, dobra žena, na!

EUNOMIJA

Gdje ti je ta dobra žena, hej!

MEGADOR

Ti!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUNOMIJA

Ja?

MEGADOR

Poričeš li ti, i ja ću!

EUNOMIJA

Ti ćeš barem reći istinu.
Ali dobre žene, brate, nema,
jedna ti je gora od druge!

MEGADOR

Tako i ja mnim,
al se o tom, sestro, nikad neću s tobom sporiti.

EUNOMIJA

Slušaj me, molim te.

MEGADOR

Kako ti drago, reci mi
što želiš reći.

EUNOMIJA

Pa, došla sam da ti dam
koristan savjet, po mom uvjerenju.

MEGADOR

Vodi te, valjda, srce, sestro.

EUNOMIJA

Bar se nadam.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Sestro,
a što bi to bilo?

EUNOMIJA

Pa nešto u tvoju
korist, brate.

MEGADOR

Misliš na ženidbu, je li?

EUNOMIJA

Dabogda! Želim da ženu u dom
dovedeš.

MEGADOR

Uh, ubi me!

EUNOMIJA

Kako to?

MEGADOR

Pa tvoja mi riječ, sestro, jadan ti ja,
mozak stresa! Tvoj govor je kamen dažđ!

EUNOMIJA

Učini što ti sestra kaže.

MEGADOR

Hoću, ako htjednem.

EUNOMIJA

Za tvoje dobro je.

MEGADOR

Ma ja se više nadam smrti
nego braku! Al uzet ću koju mi nađeš, tek uz jedan
moj uvjet: ako sutra dođe, da prekosutra je
pogrebu! S tim se slažem, sestro, pa mi spremaj svadbu!

EUNOMIJA

Izborit ću ti miraz, brate, najbolji što mognem.
Al žena više nije mlada, već je srednje dobi.
I ako rekneš, brate, da je prosim, prosit ću je.

MEGADOR

Da te nešto pitam, mogu?

EUNOMIJA

Ako želiš, pitaj, da.

MEGADOR

Uzme li tko ženu srednje dobi kad je srednje star,
ne sumnjaš li da mu sina čeka ime Posmrće,
ako s tim ti starcem stara ta slučajno zatrudni?
Riješit ću te, sestro, sve te brige, čemu sav taj trud!
Ja sam bogat, hvala bozima i našim starima.
A gospodska društva, sjajno ruho, bogat namještaj,
viku, zapovijedanje, pa sjajna kola, oprave,
grimiz - ne volim, muškarac uz taj trošak biva rob.

EUNOMIJA

Reci, koju bi ti volio za ženu?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Slušaj me:
Poznaš starog Eukliona, onog bokca, susjeda?

EUNOMIJA

Poznam, čovjek zbilja nije loš.

MEGADOR

Pa, njegovu bih kćer
mladu volio za ženu. Štedi riječi, sestrice!
Znam, siromašna je, reći ćeš, no ja bih samo nju.

EUNOMIJA

Onda - sretno!

MEGADOR

Hvala!

EUNOMIJA

Želiš još što?

MEGADOR

Zbogom, sestrice.

EUNOMIJA

Zbogom, brate.

Ulazi u kuću.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Sad ću k Euklionu, ako je doma.
Ali eno ga! Baš se kući vraća odnekud.

Euklion, Megador

EUKLION, za sebe

Uludo sam otišao u grad, slutio sam to,
pa bez volje odoh. Iz mog okruga baš nitko ne
dođe, čak ni glavar, da nam tobož novac podijeli.
Sad se žurim doma, jer je mojoj duši tek tu dom.

MEGADOR

Uvijek mi zdrav i sretan bio, Euklione moj.

EUKLION

I ti, prijatelju!

MEGADOR

Što je? Kako zdravlje? Kako si?

EUKLION, za se

Nije slučajno što bogat s bokcem lijepo govori!
Zna da imam zlata, zato tako milo pozdravlja!

MEGADOR

Jesi li zdrav?

EUKLION

Ma jesam, samo s novcem nije najbolje.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Samo da je mir u duši, pa je život odmah lijep.

EUKLION, za se

Stara mu je rekla za zlato, pa to je očito!
Čim uniđem, iščupat ću joj jezik, oči joj iskopatiti!

MEGADOR

Što mrmljaš tu sam za se?

EUKLION

Svoju bijedu proklinjem!
Imam zrelu kćer, al znam da je ne mogu udati
bez opreme baš ni za koga!

MEGADOR

Nemoj, smiri se,
ja ću ti pomoći. Ako nešto trebaš, reci mi.

EUKLION, za sebe

Sad kad nudi, traži! Zinu, da mi zlato poždere!
On u jednoj ruci kamen nosi, drugom pruža kruh.
Ne vjerujem kad se bogat ubogom ulaguje!
Gdje mi toplo pruža ruku, tu mi kani štetiti.
Znam ja te polipe koji drže gdje što zahvate.

MEGADOR

Poslušaj me malo. Želim ti, Euklione moj,
reći nešto, dobro, za me, a i za te.

EUKLION

Jadna li
mene! Oteo mi zlato iz kuće, i želi se
sa mnom o tom zlatu sad pogađati! Da pogledam!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

Krene.

MEGADOR

Kamo ideš?

EUKLION

Vratit ću se, tek da nešto pogledam.

Odlazi.

MEGADOR

Ako mu što natuknem za kćer, da bih je volio
uzeti za ženu, mislit će da mu se rugam, znam!
Zbog svog se siromaštva ko zadnji bijednik osjeća.

Euklion se vraća.

EUKLION, za sebe

Bog me čuva. Sve je cijelo, zato što ne nestade.
Sav se ježim. Zamro sam dok ne uniđoh!
Glasno.

Evo me
opet, Megadore, ako me što trebaš.

MEGADOR

Hvala ti.
Pitat ću te nešto, pa mi odgovori, molim te.

EUKLION

Samo ne pitaj to što bih nerad odgovorio.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Reci mi, što misliš, kakva sam ja roda?

EUKLION

Odlična!

MEGADOR

Jesam li ja pošten?

EUKLION

Jesi.

MEGADOR

Činim li što zlo?

EUKLION

To ne.

MEGADOR

Moju dob znaš?

EUKLION

Znam. Jer dob je tvoja ravna blagu tvom.

MEGADOR

Oduvijek te cijenjah, a i sad te cijenim, duše mi,
vrlo časnim građaninom.

EUKLION, za sebe

Ovom zlato miriše!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

Glasno.

Što sad želiš od mene?

MEGADOR

Ti mene znaš, ja tebe znam,
kakav si, nek bude tebi, tvojoj kćeri i meni
na sreću! A sad te molim kćer za ženu, susjede!

EUKLION

Nije baš u skladu s tvojim djelima siromašnom
što se rugaš, a ne skrivih tebi, a ni tvojima,
riječima ni djelom, nisam to zaslužio, da znaš!

MEGADOR

Vjeruj, ne rugam ti se, a nit se dođoh rugati,
to bi bilo nedostojno!

EUKLION

Zašto onda prosiš moju kćer?

MEGADOR

Radi sreće, tvoje sa mnom, moje s tobom, s tvojima.

EUKLION

Ti si, Megadore, bogat, ako malo promozgam,
moćan, ja sam pak siromah, od svih siromašniji.
Ako za te udam kćer, ja evo mislim, ti ćeš vol
biti, a ja magarac, u jarmu s tobom, budem li
loš suvozač, ja ću, kao pule, pasti u blato,
dok ti, kao vol, ni glednuti me nećeš, ko da me
nema! Bit ćeš na me ljut, a moj će se soj smijati.
Ako taj spreg pukne, neću naći stalne staje tu,
a ni tamo. Oslu će me gristi, voli badati!
Opasno je prijeći od oslova međ volove!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Što se čvršće svežeš, čak i srodiš, s časnim ljudima,
bolje za te. Primi ovu moju ponudu i čuj:
daj mi kćer.

EUKLION

Al miraz uz nju nemam!

MEGADOR

Ja ga ne tražim!
Samo da je dobre ćudi, to će biti miraz njen.

EUKLION

Kažem to da ne misliš da neko blago prikrivam.

MEGADOR

Znam, ne uči me! Daj riječ!

EUKLION

Dobro!
Začuje se neki štropot.
Jupitera mi!
Propadoh li?

MEGADOR

Što je?

EUKLION

Što to zveknu kao kovina?
Ubij me, ne otrčim li ovog trena u kuću!

Otrči.

MEGADOR

Tlo je spremljeno za sadnju! Gdje je sad taj nesretnik?
Ode. Ne daje mi riječ. On od mene zazire.
Vidi da mu nudim prijateljstvo, pa sad postupa
ko i drugi. Pristupi li bogat siromašnjem,
ubog čovjek boji se te družbe, strah ga sputava.
A kad zгода mine, on je traži - kad je prekasno.

EUKLION, viče na vratima

Ne dam li ti jezik odrezati, daj me, slobodno,
unakaziti, komu ti drago - nalažem ti to!

MEGADOR

Vidim sad, Euklione, da me držiš čovjekom
s kojim možeš - a tu griješiš - sve što hoćeš, jer sam star!

EUKLION

Ne činim to, Megadore, to ne mogu, vjeruj mi.

MEGADOR

I, što? Ti mi daješ svoju kćer?

EUKLION

Pod onom pogodbom,
bez miraza, kako rekoh.

MEGADOR

Daješ mi je?

EUKLION

Dajem da.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Sretno svima!

EUKLION

Dao bog! Al pazi, ne zaboravi
pogodbu, da svjesno uzimaš mi kćer bez opreme!

MEGADOR

Sjećam se.

EUKLION

Al ugovor je za vas tek stvar natege:
dogovor je nedogovor, nedogovor - dogovor!

MEGADOR

Ja se, vjeruj, s tobom neću sporiti! Al zašto da
ne slavimo svadbu danas?

EUKLION

To bi bilo najbolje!

MEGADOR

Idem, spremi ću se. Trebaš li me?

EUKLION

Zbogom, žuri se!

MEGADOR, viče u svoju kuću

Čuj me, Strobile, hajd idemo na trg, požuri se!

Odlazi.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUKLION

Ode on. O bozi besmrtni, sad i vi vidite
što je zlato! On zna da ja skrivam blago u kući.
Za njime on zinu, zbog njega mu je do tog rodbinstva!

Euklion, a potom Stafila

EUKLION, viče

Gdje si ti što već mi svima susjedima izbrblja
da ću kćeri dati opremu? Hej, tebe, Stafila,
zovem! Čuješ? Brzo čisti suđe, peri po kući!
Megador mi prosi kćer, još danas će se vjenčati!

STAFILA

Bilo sretno! Ali ne vjerujem, to je pre naglo!

EUKLION

Šuti! Idi! Spremi sve to dok se s trga ne vratim!
I zaključaj kuću! Odmah dolazim!

Odlazi.

STAFILA

A što ću sad?
Sad nam prijete propast - meni, a i kćeri gazdinoj!
Idem u kuću, dok gospodar ne dođe da zgotovim
sve što reče - strah me da mi pelina ne udrobi!

Ode. Dolazi Strobil s hranom i vodi dvije
sviračice i dva kuhara s njihovom čeljadi.

Strobil, Antraks, Kongrion

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

Gle, gazda kupi smoka, najmi kuhare
na trgu i sviračice i reče mi
da ovo smoka ovdje dijelim nadvoje.

ANTRAKS

Al mene sada ovdje ne raspolavljaj!
Hoćeš li sav da kamo idem, ja sam vaš.

KONGRION

O, stidljivi i divni pučki ljubimče!
Ma da te hoće tko - polovio bi se!

STROBIL

Moj žalac bješe drugog smisla, Antrakse,
i krivo si me shvatio - gospodar moj
se danas ženi...

ANTRAKS

Čiju kćer to uzima?

STROBIL

Kćer Eukliona, najbližeg mu susjeda.
On reče da mu pola ovog smoka dam,
te jednog kuhara, a i sviračicu.

ANTRAKS

A, to ti znači - pola? Pola, to je - dom?

STROBIL

Baš ko što veliš!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

ANTRAKS

Što? Zar nije starac taj
od svoga kadar kupit smok za kćerin pir?

STROBIL

Ma vraga!

ANTRAKS

Ama što je?

STROBIL

Što je, pitaš me?
Pa taj je starac tvrdi i od kamena!

ANTRAKS

Da? Misliš?

STROBIL

Istinu ti rekoh. Zamisli:
on mahom bogove i ljude zaziva
da mu se stanje rasu, on da propada,
i ako mu iz krova katkad sukne dim,
kad ide spati, mošnjom steže vlastit vrat!

ANTRAKS

A zašto?

STROBIL

Da mu za sna dah ne uteče!

ANTRAKS

A brtvi li on sebi donju rupicu,
da onud u snu dah mu ne uteče?

STROBIL

Ja tebi vjerujem ko i ti meni, ne?

ANTRAKS

Da, ja bar vjerujem.

STROBIL

A zašto, znaš li to?
On vodu, kad se pere, žali proliti!

ANTRAKS

Što misliš, možemo l' od starca zlatnik-dva
izmoliti, pa da si kupimo slobodu?

STROBIL

Ni gladi, da ga moliš, ne bi dobio!
Kad brijač mu je jednom nokte rezao,
sve ostriške je lijepo doma odnio!

ANTRAKS

E, škrtog bogme škrtog čovu crtaš til!
Ti misliš da on tako jedno živi?

STROBIL

Znaš, njemu jednom kobac ote zalogaj,
a on ti ode, jaućuć, glavaru svom,
pa ondje poče plaćuć, tuleć, tražiti
da onaj kobni kobac na sud bude zvan!
Navesti mogu još toga, al nemam kad.
Al tko je od vas brži? Hajde, slušam vas!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

ANTRAKS

Ja. A i bolji.

STROBIL

Kuhar, mislim, a ne tat.

ANTRAKS

Pa ja sam kuhar!

STROBIL

A ti?

KONGRION

To, što vidiš sam.

ANTRAKS

Ma on je kuhar-sajmišnik, o sajmu tek,
za sitniš, kuha!

KONGRION

Stvore od tri slova, ti
da mene ružiš?!

ANTRAKS

Tat, da, tat! Tat tatova!

STROBIL

Ma šuti sad! Hajd ovo janje, gojnije...

ANTRAKS

Da uzmem ja?

STROBIL

Ti, Kongrione, uzmi to,
majušno, hajde! Za njim krenite i vi.
Vi drugi, slijedit ćete nas.

KONGRION

Ma borami,
baš krivo dijeliš! Naš je janjac sitan, suh!

STROBIL

Al zato dobivaš deblju sviračicu!
Ti, Frižanko, hajd s njim. A ti, Eleusija,
ti dođi amo k nama!

Strobil, Kongrion

KONGRION

Lišče, Strobile,
zar amo, starcu, skupcu skupom, guraš me?
Da tu što molim, skiknuo bih prije no
mi on što da!

STROBIL

E baš si nezahvalan, lud!

KONGRION

A zašto?

STROBIL

Još i pitaš? Prvo, ovdje ti,
u ovoj kući, ničeg nema. Ustrebaš
li što, ponesi sobom, da tu ne tražiš
zaludu! U nas pak je mnoštvo sluščadi,
pa stvari, zlata, ruha, suđa srebrnog,
i ako štogod nestane - a ti se, znam,
kad nemaš zgode, ipak možeš suspreći -
svi će ti u glas: "Krađa! Držite kuhare,
batinajte ih, svežite, zatvorite!"
A ovdje ti to ne prijete, jer nemaš što
ni krasti! Dakle, dođi za mnom!

KONGRION

Idem već!

Strobil, Kongrion, a onda Stafila

STROBIL

Hej, Stafilo, otvori vrata!

STAFILA

Tko je to?

STROBIL

Pa Strobil!

STAFILA

Što je?

STROBIL

Primi ove kuhare,
sviračicu i smok za gozbu. Megador
sve to Euklionu, sa mnom, otpremi.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STAFILA

Zar Cereri tu sprema gozbu, Strobile?

STROBIL

Kako to misliš?

STAFILA

Nisi vina donio!

STROBIL

Ma bit će ga, kad on se vrati s tržnice!

STAFILA

No u nas nema drva!

KONGRION

Ima kolja, ne?

STAFILA

Pa ima.

KONGRION

Eto drvlja! Drugog ne trebaš!

STAFILA

Što? Prljavce, pa da si i Vulkanov rob,
ti radi objeda i svoje plaćice
sad od nas tražiš da si kuću spalimo?!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

KONGRION

To ne tražim!

STROBIL

Uvedite ih!

STAFILA

Dođite!

Kongrion sa sviračicom i družbom ulazi. Strobil ide u Megadorovu kuću,
a dolazi Megadorov sluga Pitodik.

PITODIK

Da malo pogledam što rade kuhari;
a danas, bogme, nije lako paziti;
no jedno stoji - kuha se u podrumu,
a otud ćemo jela dići košarom.
No ako dolje proždru sve što pripreme,
svi gore bit će gladni, dolje - siti svi!
Al što tu brbljam, imam posla, zaboga,
a toliko je grabljivaca u kući!

Odlazi. Dolazi Euklion. Ubrzo se iz kuće začuje Kongrion.

Euklion, Kongrion

EUKLION

No, danas, evo, skupih malo hrabrosti
da svadbu svoje kćeri slavim veselo.
Kad, dođem na trg, tražim ribu, pokažu
mi skupu! Janje skupo, june preskupo,
ma sve je skupo, telad, svinje, riba - sve!
A sve je još i skuplje jer sam s novcem slab!
I odoh! Ljut, na tako skupu tržnicu.
A sve sam ono smeće rukom dirao!
A onda putem počnem, tako, u sebi,
razmišljati: tko u dan slavlja rasipa,
u radni će dan stradati, ne štedeći.

Tit Makcije Plaut: Škrtac

Kad želucu i srcu podnijeh račun taj,
u duši mi se rodi ova misao:
što s manje troška jadnu kćer ću udati.
Na kraju kupih tamjana i vjenčiče
od cvijeća, Laru, bogu mom na ognjište,
da mojoj kćeri dade sretnu udaju.
Al što to vidim? Moj dom stoji otvoren?!
A netko buči! Zar me, jedna, pljačkaju?

KONGRION, viče u kući

Daj, traži veći lonac, tu, u susjedstvu,
taj nam je malen, ništa u njeg ne stane!

EUKLION

O jao! Traže veći lonac, pljačkaju
mi zlato! Dođi, Apolone, pomagaj!
I pobij tate mojeg zlata strijelama!
U sličnoj zgodi već si mnoge spasio!
Joj, propast ću! Pa ne smijem oklijevati!

Uđe u kuću, a iz Megadorove kuće izlazi Antraks.

ANTRAKS

Dromone, struži ribu! Maherione,
koliko možeš, vadi kosti moruni!
A ja ću tu, u Kongriona, tavicu
posuditi. Tog pijetla nastoj oskupsti,
baš ko da glumca briješ, ako imaš zdrav um.
Al kakva je to krika, tu, u susjedstvu?
Kuhari, zacijelo, rade svatko svoje!
Unutra idem, da i moji ne buče!

Vraća se u kuću, a iz Euklionove kuće
izleti Kongrion sa sviračicom i svojom čeljadi.

TREĆI ČIN

KONGRION

Ljudi, braćo, ukućani, susjedi i stranci - svi, svi
s puta, da se bijegom spasim! Mičite se svi s mog puta!
Ja do danas k bakhama ne dođoh kuhat u Bakhanal!
Mene jadna, a i djetiče mi, toljagama mlate!
Sve me boli! Sav sam ranjav! Taj me starac nasmrt prebi!
Nigdje još od drva tako dobre potpale, ni vatre!
Otjera i mene i sve moje - svi smo pretučeni!
Izlazi Euklion s ćupom u ruci
Jao, poginut ću, jadan! On je! Otvara Bakhanal!
Evo, goni me! Al ja znam što ću! Nauči me majstor!

Bježi.

Kongrion, Euklion

EUKLION

Vrati se! Kud bježiš? Drž'te ga!

KONGRION

Ma zašto vičeš, ludo!?

EUKLION

Tužit ću ja tebe sudu trojice, da znaš!

KONGRION

A zašto?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUKLION

Držiš nož u ruci!

KONGRION

Ja sam kuhar, nož mi treba!

EUKLION

Čime
si mi prijetio?

KONGRION

Ma žao mi je što te nisam probo!

EUKLION

Pod kapom nebeskom većeg lopova od tebe nema!
Nit ikom bih danas radije štetiti htio, no tebi!

KONGRION

Da, čak i da šutiš, sve je tu jasno! Svjedočit će djelo!
Od tvojih sam batina mekši, no što je ijedan bludnik!
A zašto me, prosjače jedan, diraš?

EUKLION

Još i pitaš - zašto?
Zar zato što manje učinih nego što pravo bi bilo?

KONGRION

Pa dobro! Al loše ćeš proći po tom što glava mi ćuti!

EUKLION

Ja ne znam što još koga čeka, al tvoja glava sad ćuti!
No kakva si ono posla imao u mojoj kući
a bez mog poziva, bez moje nazočnosti. Da čujem!

KONGRION

Čuj!

Ja dođoh ko kuhar, za svadbu!

EUKLION

Što se ti, nesrećo, brineš
hoću li prijesno il kuhano jesti? Jesi l' ti skrbnik moj?

KONGRION

Ma reci, daš li il ne daš da ovdje priprelim gozbu?

EUKLION

A ja želim znati hoćeš li moj dom poštedjeti krađe!

KONGRION

Ma samo da ja bar sve svoje, što donijeh, cijelo odnesem!
No, baš mi se hoće tvog blaga!

EUKLION

To mi ne moraš reći!

KONGRION

A zašto nam ne daš da ovdje ti spremimo svadbeni pir?
Pa što smo ti skrivili? Kojom te riječi uvrijedismo?

EUKLION

Još pitaš, ti, zlotvore, a u svaki bogovetni kutić
mog doma i odaja mojih provaliste, zlotvori jedni!
No da si mi ondje, gdje posao traži, uz ognjište bio,
sad glava ti ne bi ranjena bila! S pravom se tebi
to dogodi! A sada dođi, pa da ti kažem što mislim!
Čuj, ako mi ti, bez mog poziva, preblizu vratima prideš,
znaš, stvorit ću od tebe najvećeg nesretnika na svijetu!
No, sad evo znaš što ja mislim.

KONGRION

Hej, kamo ćeš? Vrati se!
Ma tako mi Laverne, ako sad ne kažeš da mi se vrati
sve suđe, na pasja preskakala tu ću te pred kućom tvojom
izgrditi! Što li ću sada? Zla neka kob me je amo
dovela, za plaću sam najmljen - a ni za lijek ne zaslužih!

EUKLION

Ma kamo sad pošao, ovo ne ostavljam, ovo ću
svud uza se nositi - da izbjegnem sličnu opasnost!
A sada, svi unutra - kuhari, a i sviračice!
Uvedi sad, ako baš hoćeš, još slugu, čitavi roj!
Pa kuhajte, pecite, letite po kući kako vas volja!

KONGRION

U zadnji tren, jer si mi toljagom svu glavu razbio!

EUKLION

Sad unutra! Unajmiše vam ruke, a ne jezik!

KONGRION

Tebi, starče, svaki ću tvoj udarac naplatiti!
Najmljen sam da ovdje kuham, a ne da se tući dam!

EUKLION

Ti me tuži sudu! Ne dosađuj! Nego spremaj pir,
il mi s praga bježi dovraga!

KONGRION

Ma bježi, starče, ti!

Odlazi.

EUKLION

Ode! Bozi besmrtni, u vražji svrtanj upada
tko se s bogatašem srepi, a sam je siromašan!
Tako mene, jadna, kojekako mota Megador:
meni, tobož, na čast, posla amo svoje kuhare,
ali posla ih da meni, jednom, ovo ugrabe!
Točno s tim u skladu, zamalo me ovčas pijevac moj
ne uništi! A naslijedio sam ga od djeda svog!
Počeo je čaporcima grepsti mjesto gdje sam ćup
ovaj svoj pospremio! Da ne duljim: sva krv mi je
zavrta, te zgrabim štap i smlavim pijetla kradljivca!
Kuhari su mu zacijelo obećali nagradu
oda li im gdje je ćup! No ja im trgoh ručku tu
već iz ruku. Ali eno stiže susjed Megador
s trga! Sad ne mogu proći, a da s njim ne govorim!

Euklion, Megador

MEGADOR, za sebe

Većini prijatelja poslao sam glas
o svom vjenčanju s kćerju Euklionovom.
Svi kažu: to je mudro, a i razložno.
Jer kad bi po mom sudu drugi radili,
I bogataši kćeri siromašaka
neopremljene svojoj kući vodili -
u gradu bi nam veća sloga vladala,
i ne bi nam, ko sad, svi bili zavidni,
a žene bi se više čuvale od zla,
a mi bismo pak manje trošili no sad!
Pa to je najbolje za sve, za cijeli grad -

Tit Makcije Plaut: Škrtac

to neće biti pravo onim gramzivim,
jer njihovu zlu ćud i srca lakoma
ni sud, ni zakon ljudski ne zna sputati!
I reći će: "A tko će one s opremom
za žene htjeti, ako se sirotama
to pravo da?" - Tko hoće, samo opreme
da nema! Mjesto opreme, u svoj će brak
za uzvrat, donijeti blažu, bolju ćud.
Učinit ću da mazgov, skuplji nego konj,
pojeftini do cijene galske kljusine!

EUKLION, za se

Ej, tako bozi mi pomogli, slušam ga
s užitkom! Predivno o štednji govori!

MEGADOR, za se

Da ne kaže ni jedna: "Moja oprema
je mnogo veća nego li imetak tvoj!
Pa smijem tražiti dragulja, zlata, kne,
pa služinčadi, pratnje, mazgi, mazgara,
listonoša i kola, za vozikanje!"

EUKLION, za se

Kud god sad kreneš, više kola u kući
se vidi no u selu, il na ladanju.

MEGADOR, za se

No prekrasno je i to kad nam dolaze
s računom! Tu je suknar, platnar, kitničar,
pa zlatar, krojač, vrpčar, crevljar, klobučar,
i mastilci žuteljava i plavkasta
i smeđa ruha, kojekakvi pretršci,
pa postolari, oputari, vunari,
a tu su onda prodavači ličila!
Tu traži svoje valjar, krpar, tu je još
prodavač pršnjaka, pa majstor pojasar!
Već misliš: gotovo je - a kad ono još
sto zahtjevnika! Vjerovnici opsjeli
tvoj prag: draguljar, tkalac, kožar, prostirčar!
A ti ih primaš, plaćaš, misliš - gotov si...

Tit Makcije Plaut: Škrtac

kad ono - mastilac za šafran-haljine!
I stalno neki vrag još nešto zahtijeva!

EUKLION, za se

Ma javio bih mu se, no strah me, prestat će
govoriti o ženskoj ćudi. Čekat ću.

MEGADOR, za se

Kad svim tim tricotrščima sve isplatiš,
na kraju dođe vojnik - po plaću i on!
K mjenjaču odeš, središ i tamo račune.
A vojnik stoji gladan, misli: platit ćeš.
A kad s mjenjačem svršiš svoje, vratiš se,
kažeš vojniku: platit ću ti drugi put!
Da, velika ti oprema i velike
izdatke nosi«, te i mnoge druge još.
A bez nje, žena ti je mužu podložna,
a inače mu šteti, ubija ga zlom!
Primjećuje Eukliona.
Gle, susjed moj! (Glasno) Što radiš, Euklione?

EUKLION

S veseljem gutam tvoju sjajnu besjedu.

MEGADOR

Što, čuo si me?

EUKLION

Od početka do kraja!

MEGADOR

Al, usput, mislim, bolje bi učinio
da kćeri se za svadbu ljepše odjeneš!

EUKLION

Tko ima sjaj po blagu, a glas prema svom
izobilju, nek uvijek pamti čiji je!
A meni, pa ni drugim siromasima,
u domu nije bolje no što misli svijet!

MEGADOR

Ma zašto, ako tako hoće bogovi!?
Umnožili ti sve što imaš već i sad!

EUKLION

Te tvoje riječi meni se baš ne mile!
Za sebe
On zna za moj ćup, Stafila me odala!

MEGADOR

Pa što to sam, po strani, za se mrmoriš?

EUKLION

Ja s pravom mišljah da te tužim!

MEGADOR

Zašto to?

EUKLION

Još pitaš, a u mom si domu svaki kut,
jadničku meni, lupežima nabio!
Pa u kuću mi posla petsto kuhara,
soj diva Geriona, svi šestoruki!
Da na njih pazi Argo s bezbroj očiju,
što bješe Ijin stražar, na Junonin mig,
zaludu bi mu bilo! Pa sviračica...!
Pa ta bi sama mogla vrelo korintsko,
Pirenu, popiti, da vinom izvire.
Pa smok...!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

MEGADOR

Za legiju ga ima dovoljno!
A uz to janje!

EUKLION

Od tog janjca, između svih
živina, vjeruj, nema većeg skrbnika!

MEGADOR

Ma reci, zašto janje držiš skrbnikom?

EUKLION

Pa suho je, od skrbi valjda mršavo!
Kad stoji prema suncu, vidiš mu i drob!
Ko punska svjetiljka je, jadno, prozirno!

MEGADOR

Pa kupih ga za klanje.

EUKLION

Bit će najbolje
da van ti ga iznesu, bit će crklo već!

MEGADOR

Da ispijemo, Euklione, vrčić-dva?

EUKLION

Ja, bome, nemam pića!

MEGADOR

Al sam zato ja
burence vina poslao, od staroga.

EUKLION

Budem li pio, vode ću se napiti!

MEGADOR

Života mi, baš danas ću te pošteno
nakititi, kad misliš vodu piti!

EUKLION, za se

Znam,
što smjera! On me želi vinom opiti,
a to što imam prenijeti u drugi stan!
Pričuvat ću se, nekud ću to sakriti,
pa da mu trud i vino budu uludo.

MEGADOR

Pa, idem. Čas je žrtvi, a i kupanju.
Odlazi.

EUKLION, sam

Ti, ćupe moj, i zlato, skrito u tebi,
imadeš mnogo ljutih neprijatelja!
No, najbolje će biti, ćupe, da te sad
odnesem u hram Vjere, da te sakrijem.
Ti, Vjero, mene znaš, a i ja tebe znam,
al ne mijenjaj ime, kad ti predam to!
Do tebe, Vjero, s vjerom u te, idem sad.

Odlazi. Dolazi Strobil.

ČETVRTI ČIN

STROBIL

Ova služba je za vrijednog slugu, kao što sa ja -
gospodarov nalog vršim odmah i bez prijekora.
Sluga koji gospodaru želi dobro služiti,
mora prvo za njega, tek potom za se skrbiti.
Ako spava, čak i u snu mora znati: sluga sam!
Mora poznati svog gazdu, sve mu s čela čitati!
Nalog mora obaviti brže nego konjski spreg!
Tako neće dobiti po turu žilom volujskom,
nit će svojim radom, svojim marom trti okove!
Moj gospodin voli kćerku Eukliona ubogog,
ali sazna kako nju za Megadora udaju.
Šalje me da vrebam - pa mu javim što se događa.
Nikom sumnjiv, tu ću se pod sveti oltar skutriti,
otkud mogu na sve strane motriti tijek zbivanja.

Iz hrama izlazi Euklion.

Strobil, Euklion

EUKLION

Pazi, Vjero, nikom da ne odaš tajnu zlata mog!
Nije me strah da će ga tko naći - sakrio sam ga.
Ne daj, dakle, Vjero, molim te, da netko taj moj ćup,
krcaat zlata, nađe, te odnese predivan taj plijen!
Sad ću se okupati, da svršim sveti obred taj,
čim mi rođak dođe po kćer, da je vodi u svoj dom.
Daj mi, Vjero, da s tog mjesta vratim svoj ćup netaknut!
Tebi sam, tvom hramu, gaju, s vjerom zlato predao.

Žurno odlazi doma.

STROBIL

Bozi besmrtni, pa što to ovaj čovjek napriča!
Da je u tom hramu Vjere ćup pun zlata sakrio!
Budi, Vjero, vjernija sad meni nego starcu tom!
To je, mislim, otac one koju ljubi gospodar moj -
Euklion! - Sad idem u hram, moram sve pretražiti,
možda nađem zlato, dok on ima posla. Nađem li
ćup taj, Vjero, znaj, prikazat ću ti pun ćup medicine!
To ću tebi, sebi ću ti - pit ću, čim to obavim!

Krene. Grakne gavran.

EUKLION, za sebe

Nije slučaj što mi s lijeve strane grakće gavran taj,
Izjedna je čapkom zemlju grebao i graktao.
Odmah mi je srce stalo snažno, bolno treptati,
samo što mi iz grudi ne iskoči! Hajd, smiri se.
Ogleda se i spazi Strobila.
Van, van, glisto, koja evo ispod zemlje izmilje!
Domala te nigdje nije bilo, sad, kad iziđe,
umri! Jadno ćeš se, bome, vilenjače, provesti!
Navlači ga i tuče.

STROBIL

Koji ti je vrag? Pa što ti imaš sa mnom, starkerlo?!
Zašto me tu navlačiš i gutiš? Zašto udaraš?

EUKLION

Ližibatino, još pitaš? Nisi tat, već trostruk tat!

STROBIL

Što ti ja ukradoh?

EUKLION

Vrati!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

Što da vratim?

EUKLION

Pitaš još?

STROBIL

Što ja tebi uzeh?

EUKLION

Vraćaj, što si sebi uzeo!
Hoćeš li?

STROBIL

Što hoću?

EUKLION

Otud nećeš odnijeti!

STROBIL

Što bi ti?

EUKLION

Vadi!

STROBIL

Ti si, starce, mislim, vičan takvu lupanju!

EUKLION

Van s tim! Ne šali se, znaš? Ne trpim izmotavanja!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

S čim to van? Daj, reci što ti drago, al po imenu!
Vjere mi, ja nit što uzeh, nit što takoh!

EUKLION

Pruži dlan!

STROBIL

Evo! Pružam - oba!

EUKLION

Vidim! Sad i treći ispruži!

STROBIL

Ovog starca gone priviđenja, ludilo i bijes!
Činiš li mi krivdu, ili ne?

EUKLION

Strašnu, jer još ne visiš!
Al te i to čeka, ne kažeš li sve!

STROBIL

A što to - sve?!

EUKLION

Što si ovdje uzeo?

STROBIL

Ma ništa tvoga, sam Bog zna!
Niti kanim uzeti!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUKLION

Hajd, skini i protresi plašt!

STROBIL

Nek ti bude! (Protrese plašt)

EUKLION

Sad i košulju!

STROBIL

Ma evo, traži posvud sam!

EUKLION

Ha, izmotavaš se! Ne daš da se vidi da si tat!
Znam ja te lukavštine! Hajd, pruži mi sad ponovno
desnu ruku.

STROBIL

Na!

EUKLION

Sad lijevu!

STROBIL

Evo ti i obadvije!

EUKLION

Neću više tražiti! No, daj!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

A što to?

EUKLION

Šališ se?

Imaš ti to!

STROBIL

Što? Što imam?

EUKLION

Hoćeš da se izlajem?

Vraćaj to što imaš moje!

STROBIL

Ti si lud! Pretraži me,
slobodno, al ja od tvojih stvari nemam ništa, znaš!?

Krene, da će otići.

EUKLION

Stani! Tko je još tu s tobom bio, je li, lopove?
Jao, taj još ruje hramom! Ako pustim ovog tu,
Onaj će uteći! Ovaj ničeg nema! Bježi' kud znaš!

STROBIL

Jupiter te satro, znaš! (Za se) Taj čudno dug isplaćuje!

EUKLION

Idem u hram, stisnuti za gušu tvojeg sukrivca!
Gubi se! No, ideš?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

Idem!

EUKLION

I više se ne vraćaj!

Ode u hram.

STROBIL

Volio bih da me skonča čak i ponajgora smrt,
nego da još danas ovog starca tu ne prevarim!
Ovdje svoje zlato više neće smjeti skrivati,
uzet će ga, mislim, da ga negdje drugdje sakrije.
Al netko kriknu! Eno starca sa zlatom!
Sklonit ću se malo amo k vratima.

EUKLION, izlazeći

U Vjere, mišljah, najtvrđa je vjera,
al čak i ona malne da me prevari!
Od propasti me spasi gavran, graknuvši!
O, da mi... da mi sad naleti gavran taj,
moj spasitelj, oh, slatko bih mu tepao,
nahratio bih ga, pa makar propao!
Sad samo mislim gdje bih ovo sakrio.
Silvanov gaj je izvan grada, zabitan,
vrbikom zgušćen, tu ću naći skrovište!
Kad ne zna Vjera, nek me štiti Silvan bog!

STROBIL, za sebe

Baš dobro, sjajno! Neki Bog mi pomaže!
Preteći ću ga, popet ću se na drvo,
da vidim gdje će starac zlato sakriti.
Gospodar mi moj naloži da budem tu,
no gdje me dobit vabi, čak i zlu sam sklon!

Obojica odlaze. Iz kuće izlaze Eunomija i Likonid.

Likonid, Eunomija, Fedra

LIKONID

Sad sve znaš, majko. Ti mi Euklionovu kćer cijeniš kao i ja. I sad te zaklinjem, i opet, majko, zaklinjem, i davno sam te zaklinjao - reci sve to ujaku!

EUNOMIJA

Ti znaš da ja sad želim isto što i ti. I mislim da će brat moj shvatiti moj sud - i s pravom, ako je to stvarno istina da pjan si silovao jednu djevicu!

LIKONID

Zar ja da tebi, majko, kažem takvu laž?

FEDRA u kući Euklionovoj

Joj, umrijuh, dado, boli me sva utroba!
Junono, nado roditelja, pomoz!

LIKONID

Ha!
Čuj jači dokaz, majko: više, rađa već!

EUNOMIJA

O, sine, pođi sada sa mnom k bratu mom, da ono što me moliš od njegov ishodi!

LIKONID

Već idem, majko. Ali evo, čudim se gdje mi je sluga Strobil. Rekao sam mu da tu me čeka. Al kad bolje promislim da za me radi, ne smijem se ljutiti. Idem unutra - spreman sam na svaki sud.

Uđu. Dolazi Strobil s ćupom.

STROBIL

Bogatiji sam jedino od djetlova
sa zlatnih gora! Druge neke kraljeve
ne spominjem - te kraljevske prosjačine!
Pa ja sam sam kralj Filip! Kakav divan dan!
Kad prije odovuda odoh, onamo
vam dođoh prvi, pa se smjestih na drvo
i gledah kako starac zlato ukapa.
Čim ode, ja se smjesta spustili s drveta,
iskopah ćup pun zlata, pa ti brzo - bježi!
Kad vidim: on se vraća! Mene ne spazi,
jer malo skrenuh s puta. Ali, eno ga!
Sad brzo u kuću, da ovo sakrijem!

Ode. Dotrči Euklion.

EUKLION

Jož, propadoh, pogiboh, umrijev! Kamo ću? Kuda ću? Drž'te ga! Koga? Tko?
Ah, ne znam! Ah, ne vidim! Evo, teturam ko slijepac, ne mogu se sjetiti
ni gdje sam, kud idem, ni tko li sam! {Ustrči se} Molim vas, zaklinjem, preklinjem, dajte mi
pritecite u pomoć, pa mi pokažite čovjeka koji ga odnije!
Što ti kažeš? Tebi ja vjerujem, tebe po licu prepoznajem, pošten si!
Pa što vam je? Zašto se smijete? Znam ja vas! Znam da je tu mnogo lupeža,
što se odijelom i ličilom kriju i sjede ko cijenjeni građani!
No, što je? Zar ovdje baš nikog od poštenih nema? No, recite, ima li?
Ajoj meni, jadniku jadnomu! Propadoh! Grdno me udari, ubi me!
Toliko mi uzdaha, jada i nevolje, glad i siromaštvo donije
taj nesretni dan! Siromašak sam, veći od ikog na svijetu, i što će mi
i život kad silno sam zlato izgubio, koje sam beskrajno brižljivo čuvao?!
Sam sebe sam, dušu i život mrcvario, da se sad drugi vesele mom zlu
i mojem gubitku... Tko bi to podnio?

Ulazi Likonid.

Euklion, Likonid

LIKONID

Tko to pred kućom nam jadikuje, viče, urliče?
Mislim da je to Euklion. Propao sam! Sve već zna!
Zna za kćerin porod, mislim! Ne znam da l' da otidem,
il da ostanem, da priđem ili bježim? Ne znam što bih sad?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUKLION, ogleda se

Tko to govori?

LIKONID

Ja, jadan!

EUKLION

Tu sam jadan samo ja!
Takvi su me jad i tuga snašli!

LIKONID

Daj, umiri se!

EUKLION

Ma ne mogu!

LIKONID

To što tebi sada srce razdire,
ja sam napravio, priznajem.

EUKLION

Ma što to čujem? Što?

LIKONID

Istinu!

EUKLION

A što ja zgriješih, što ti skrivih, mladiću,
da si meni i mom rodu napravio takvo zlo?

LIKONID

Bog je htio da poludim za tim zlatom!

EUKLION

Kako to?

LIKONID

Priznajem, posrnuh! Znam ja da počinih težak grijeh,
zato, evo, dodoh, s vrelom molbom da mi oprostiš!

EUKLION

Kako smjede ono što baš nije tvoje - taknuti!?

LIKONID

Što ćeš, što se zbililo, ne može se više vratiti!
Božja volja! Sve ti se po božjoj volji događa!

EUKLION

Bit će božja volja ako li te svežem, smrvim te!

LIKONID

Nemoj!

EUKLION

Kako si je smio bez mog znanja pipnuti?

LIKONID

Navelo me vino, a i ljubav!

EUKLION

Gade bezočni!

Kako smiješ, prostače, ovakve riječi izreći?!
Ako tako misliš, ako takav čin opravdavaš,
onda ćemo javno, danju, krasti zlato s gospođa!
Uhvate li nas, govorit ćemo da nas ljubav i
pijanstvo na to nagnaše! Prejeftino je vino i
ljubav, ako pjan i zaljubljen, bez kazne, smije sve!

LIKONID

Zato te i molim da mi prostiš tu ludoriju!

EUKLION

Ne volim kad ljudi čine zlo, pa mole oprostaj!
Znao si da nije tvoja,⁵ zašto si je dirao?!

LIKONID

Ma baš zato što je drsko dirnuli, sad je, priznajem,
od sveg srca želim!

EUKLION

Ti nju? Protiv moje volje? Što?

LIKONID

Ne, bez tvoje volje ne! Al ja nju moram imati!
A da će i biti moja, Euklione, vidjet ćeš.

EUKLION

Ma odvući ću te na sud, tužit ću te, ako je
odmah ne vratiš!

⁵ Izgovarajući "tvoja" - Euklion misli na žaru, ćup sa zlatom, a Likonid misli da je riječ o Fedri, djevojci. (Nap. V.G.)

Tit Makcije Plaut: Škrtac

LIKONID

A što to?

EUKLION

To što si mi ukrao!

LIKONID

Ja? Ja tebi? Otkud? Što to?

EUKLION

Je li, Jupitera ti,
ne znaš?

LIKONID

Ne znam, ne kažeš li točno što sam ukrao!

EUKLION

Žaru⁶ zlata tražim natrag, koju si mi, sam kažeš,
odnio!

LIKONID

To niti rekoh, niti skrivili!

EUKLION

Poričeš?

⁶ Umjesto riječi "ćup", na ovom sam mjestu unio "žara", radi mogućé zabune: naime, ime za posudu i riječ "djevojka" moraju biti istog roda. (Nap. V.G.)

LIKONID

Stoput! Ne znam ja za žaru ni za zlato, niti sam
čuo za njih!

EUKLION

Žaru iz luga Silvanova, znaš ti!
Vrati mi je! Spreman sam je s tobom napol dijeliti!
Tat si, al ja evo nisam krut! No? Vrati mi je, daj!

LIKONID

Nisi krut, već lud, kad mene tatom zoveš! Drugo sam,
Euklione, nešto mislio, u svezi sa mnom, znaš.
Nešto značajno, i ako hoćeš, reći ću ti sve.

EUKLION

Reci: jesi li mi ukro zlato?

LIKONID

Nisam, duše mi!

EUKLION

Niti znadeš tko je?

LIKONID

Ne znam, duše mi!

EUKLION

odati ga, ako saznaš za nj? A hoćeš li,

LIKONID

Da!

Tit Makcije Plaut: Škrtac

EUKLION

Nećeš tražiti
tal od vlasnika, a ni kriti tata?

LIKONID

Neću, ne!

EUKLION

Ako slažeš?

LIKONID

Neka Bog me kazni, spreman sam na sve!

EUKLION

Dobro, reci sad što želiš?

LIKONID

Ako me ne poznaš još,
tko sam rodom, evo tu mi živi ujak, Megador,
ja sam pak Likonid, otac mi Antimah, pokojni,
a majka Eunomija.

EUKLION

Znam vaš rod. Da čujem sad
što si htio?

LIKONID

Čuj, ti imaš kćer...

EUKLION

Da, ondje, u kući.

LIKONID

Nju si obećao mojem ujaku.

EUKLION

Da, tako je.

LIKONID

Molio me da ti kažem da ne želi u taj brak!

EUKLION

Odriče se zaručnice kad je pir već pripremljen?!
Ubili ga smjesta vječni bogovi i božice!
A zbog njega danas ostah bez svog zlata, jadan ja!

LIKONID

Smiri se, ne kuni! Možda sve na dobro iziđe,
sretno i tebi i tvojoj kćeri! Reci: dao bog!

EUKLION

Dao bog!

LIKONID

I meni isto tako! Sad još ovo čuj:
onaj koji zgriješi, al je spreman okajati to,
ipak nije gnjida! Euklione, ja te preklinjem,
ako tebi, a i tvojoj kćeri, zgriješili, slučajno,
praštaj, daj mi svoju kćer za ženu, kako zakon to
traži! Priznajem: za Cererine slave silom sam
obljubio ti kćer! - Znaš, vino, mladenačka strast...!

EUKLION

Jao! Kakvu li sramotu čujem!

LIKONID

Zašto jaučeš,
kad te na dan kćerina vjenčanja stvorili djedom, jer
kći ti rodi već! - Pa deset je mjeseci... od onda!
Zato sad moj ujak, radi mene, ništi zaruke!
Uđi, pitaj, je li tako kako kažem!

EUKLION

Gotov sam!
Tako mi se nemilo gomila crni jad na jad!
Idem, pa da čujem koliko je u tom istine!
Odlazi.

LIKONID

Ja ću s tobom! Mislim da je spas moj već na čvrstu tlu!
Ali ne znam, ne vidim gdje mi je sluga, Strobil moj!?
Pričekat ću ga još malo. Pa ću i ja u kuću.
Dat ću starcu vremena da o mom činu dadilju
svoje kćeri, njenu stalnu pratnju, ispita što zna.

Ulazi Strobil.

Likonid, Strobil

STROBIL

Vječni bozi, kakvu ste mi radost pružili, taj ćup:
žara s četiri oke zlata, vrhom puna, moja je!
Gdje je gavan meni ravan, bogovima tako drag!?

LIKONID

Čini mi se da mu čujem glas, to Strobil govori.

STROBIL, za sebe

Tko je ono? Gazda moj?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

LIKONID, za sebe

A tko je ono sad, moj rob?

STROBIL, za sebe

On je glavom!

LIKONID, za sebe

On, tko drugi!?

STROBIL, za sebe

Prići ću.

LIKONID, za sebe

Pristupit ću.

S dadiljom je valjda bio, kako sam mu rekao.

STROBIL, za sebe

Da mu kažem što o svom našašću, plijenu svom?

Molit ću ga da mi da slobodu. Reći ću mu sve.

Glasno.

Našao sam...

LIKONID

Što to?

STROBIL

Ne to o čem djeca drekeću:

"Našli ga u bobu...!"

LIKONID

Šališ se ko obično, zar ne?

Tit Makcije Plaut: Škrtac

STROBIL

Čekaj, gospodaru! Slušaj!

LIKONID

Reci, što je?

STROBIL

Danas sam
našao golemo blago.

LIKONID

Gdje?

STROBIL

Ćup zlata, velik, pun...!

LIKONID

Što to čujem?

STROBIL

Euklionu sam ga starom ukrao.

LIKONID

Gdje je zlato?

STROBIL

U mom kovčegu. Sad mi slobodu daj!

LIKONID

Tebi, gade, hrpo zla!?

STROBIL

Hej, stani, znam ja što bi ti!
Ja te samo kušam! Ti bi meni zlato oteo?
Što bi da ga nadoh?

LIKONID

U tu šalu ne vjerujem, znaš?!
Vraćaj zlato!

STROBIL

Ja? Što? Zlato?

LIKONID

Da ga vratim!

STROBIL

Otkud mi?

LIKONID

Priznao si već: iz kovčega!

STROBIL

Ja sam se šalio!

LIKONID

Znaš li što ću?

STROBIL

Ubij me, al nikad nećeš od mene
odnijeti...!

Svršetak se izgubio.

RJEČNIK

Argo - u grčkoj mitologiji čudovište sa sto očiju; po Herinom (Junoninom) natlogu čuvao je nimfu Io od Zeusa

badalj - drveni štap s metalnim vrškom

Bakhe - razuzdane pratilice boga vina Bahka (Dioniza), sudionice u bakanalijama; **Bakhanal** (Dionizije, Bakanalije) su višednevne razuzdane svetkovine u čast Bakha

Cerera - rimska boginja zemlje, zemljoradnje i plodnosti (grč. Demetra); **Cererina slava** - Cereralia, sedmodnevna slava u mjesecu travnju u čast Cererinu, sa igrama u Circus Maximusu

Darije - perzijski kralj, vjerojatno se misli na Darija I. Velikog (549. - 486. pr. Kr.), na glasu zbog bogatstva, jer je reforma poreznog sustava koju je proveo donijela veliki novac državnoj blagajni

Filip - Filip II. Makedonski (vladao 359-336. pr. Kr.), otac Aleksandra Velikog

Gerion - čudovište iz grčke mitologije; imao je tri glave i tijela i šest ruku

Ija - djevojka u grčkoj mitologiji u koju je bio zaljubljen Zeus (Jupiter)

Junona - vrhovna starorimska božica, žena Jupiterova (grč. Hera)

Jupiter - vrhovni rimski bog (grč. Zeus)

Lari - starorimski kućni duhovi, duše predaka

mošnjja - vrećica (za novac)

oputar - obrtnik koji se bavi kožom, remenima (oputa = koža, remen)

Piren - izvor u Korintu; omiljeno pojilište Pegazovo

Silvan - niže starorimsko božanstvo koje živi u šumama

stupa - drvena naprava za tucanje lana

tal - dio, udio, nagrada

uskoriti - ubrzati, požuriti